

El Neolític, la revolució de les mares

Alba Masclans Latorre (IMF-CSIC)

Barcelona, 21 de juliol de 2020
4 minuts

Figura 1. Figurina d'una dona amb un bebè als braços. Jaciment arqueològic de Drenovac. Museu regional de Jagodina (ERC BIRTH project, BioSense Institute).
<https://sketchfab.com/3d-models/figurine-of-a-woman-with-a-baby-in-arms-fc089942ff5c4a3fb882778aab934ef4>

Quan pensem en les primeres societats pageses al nostre continent, estic segura que a totes ens ve al cap el famós concepte de “Revolució Neolítica” i la idea de petits grups humans que carregats amb bous, cabres i llavors de blat, migraren des del Pròxim Orient fins a l’Atlàntic. Ja fos per mar o per terra, aquests moviments foren increïblement ràpids, d’uns pocs centenars d’anys.

Si observem la figura següent, veurem que hi ha un element que resulta innegable: l’augment dràstic de la població lligat a canvis en els patrons de fertilitat. Aquest

fenomen es coneix com la “Transició Demogràfica al Neolític” i ha estat profundament estudiada des de molts punts de vista, especialment aquells lligats als canvis en els patrons productius, d’assentament i l’impacte ecològic. Hi ha una variable, però, que rarament es pot veure als llibres i revistes d’investigació: la maternitat.

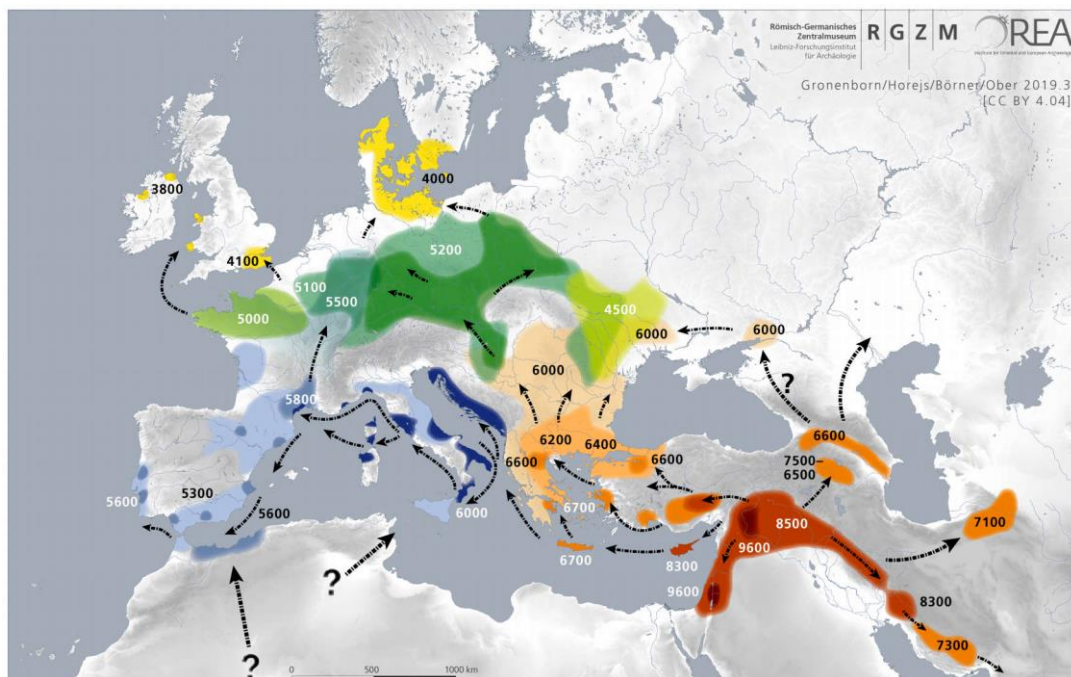

Figura 2. Difusió de l’agricultura a Euràsia de l’est (segons Gronenborn/Horejs/Börner/Ober 2019 -RGZM/OREA).

La neolitització tal i com la coneixem no hauria estat possible sense profunds canvis estructurals en la vida de les dones, derivats, com a mínim, d’una reducció en els intervals entre embarassos. Lligat a l’anterior hi hauria hagut també un augment en la inversió de temps i esforços en la gestació, exterogestació, lactància i cura i socialització dels infants, almenys en els seus primers anys de vida.

La pregunta que em faig és **fins a quin punt aquest increment en la càrrega laboral de les dones va condicionar la seva participació en la resta d’activitats productives de les comunitats així com en els espais de presa de decisions.** És a dir, aquesta major dedicació a *maternar* es pot relacionar d’alguna manera amb el naixement o amb una major rigidesa de la divisió sexual del treball i la posterior subjugació de les dones a l’ordre patriarcal?

La divisió sexual del treball és la pedra angular de qualsevol societat patriarcal i és marcadament evident en èpoques posteriors al Neolític, com l'Edat del Bronze i, sobretot, l'Edat del Ferro, quan s'erigiren les primeres societats estatals a occident. En efecte, hi ha una relació molt intensa entre la presència d'excedents de producció, l'augment demogràfic, l'establiment de l'herència, la divisió sexual del treball i el patriarcat. Lamentablement, encara falta molt de camí per treure l'entrellat del com i el perquè del seu origen, normalització i posterior institucionalització.

Els aixovars funeraris dels inicis del Neolític, generalment, posen en evidència un sistema simbòlic que remarca les diferències entre els esquelets femenins i masculins. Aquestes comunitats, doncs, expressaven la presència d'identitats de gènere a través de les pràctiques funeràries en les quals conferien a les persones difuntes atributs específics en funció del sexe, especialment relacionats amb l'ornamentació, els gestos funeraris, les eines i les ofrenes alimentàries.

D'altra banda, cada vegada més estudis indiquen que aquestes comunitats pageses practicaven la patrilocalitat de manera habitual. Això significa que moltes dones joves abandonaven les seves llars i comunitats de naixement per anar a viure, presumiblement, amb les de les seves "parelles" masculines. Aquest tipus de patró residencial sovint s'associa a sistemes de transmissió de l'herència per línia paterna així com a matrimonis poliginics. Tot i que encara s'està investigant si aquestes implicacions són aplicables al cas concret del Neolític, el que sí que podem afirmar és que implicaven un allunyament de les joves de les seves xarxes familiars de confiança, abocant-les a situacions de major desprotecció i aïllament.

Durant aquest període també es documenta un nombre creixent d'episodis de violència col·lectiva, especialment al centre d'Europa, on s'han excavat fosses comunes resultants de massacres en què s'havien arribat a assassinar de forma violenta comunitats senceres. Resulta sospitós comprovar l'absència de dones en moltes d'aquestes fosses, probablement conseqüència del seu segrest per part dels grups atacants.

D'això podem concloure que el sexe era una variable important a l'hora de rebre i infligir violència interpersonal i que la capacitat productiva i reproductiva de les dones era un recurs preuat i buscat.

Figura 3. Exemples de fosses comunes resultants de massacres a LBK (Neolític antic centre Europeu). A: Talheim (Baden-Württemberg). Photo: E. Stauß; Landesamt für Denkmalpflege Baden-Württemberg; after Price et al. 2006, 263. B: Wiederstedt (Sachsen-Anhalt). Photo: O. Kürbis; Landesamt für Archäologie und Denkmalpflege Sachsen-Anhalt; after Meyer et al. 2004, 32. C: Kilianstädten, (Hessen) Photos: Landesamt für Denkmalpflege Hessen; Arrangement: C. Lohr.

Estudis recents dels marcadors d'activitat òssia i d'anàlisi de les eines trobades a les tombes estan començant a posar de manifest una certa diversificació en les tasques que feien homes i dones. Tanmateix, aquests estudis són encara molt puntuals. És fonamental doncs, una aproximació al treball que distingeixi entre agents masculins i femenins, atenent a com es relaciona aquest amb la construcció i la diversitat de gènere a la Prehistòria.

Entendre plenament aquest procés històric i les seves conseqüències que avui dia encara vivim, requereix que ens plantegem què feien les dones en aquestes primeres societats pageses i quina va ser la gestió social de la seva major dedicació a la maternitat. Pot ser que mentre les dones maternaven, els homes s’anessin posicionant en aquells punts claus del sistema productiu que portaria a la instauració del patriarcat? Fer aquest treball significarà **rescatar a totes aquelles dones de l’oblit**, així com **dignificar i posar al centre de la investigació les activitats més bàsiques per a la vida: la reproducció i les cures.**

Per saber-ne més:

BIRTH project <https://www.ercbirth.com/>

Masclans Latorre, A., Bickle, P., Hamond, C. Gendered inequalities in the early Neolithic? Exploring gender relationships at the cemetery of Vedrovice using use-wear analysis, diet and mobility. *Journal of archaeological method and theory*, Online at <https://doi.org/10.1007/s10816-020-09453-y> (2020).

Peterson, J. *Sexual Revolutions: Gender and Labor at the Dawn of Agriculture* (Altamira Press, New York, USA, 2002).

Robb, J., Harris, O. Becoming gendered in European prehistory: Was Neolithic gender fundamentally different? *American Antiquity*, 83-1 (2020), pp. 128–147.

Sanahuja Yll, E. *Cuerpos sexuados, objetos y prehistoria* (Ed. Catedra, Spain, 2002).

Dra. Alba Masclans Latorre

Alba Masclans és doctora en arqueologia i està vinculada a la Institució Milà i Fontanals – CSIC gràcies a un contracte post-doctoral “Juan de la Cierva-Formación”. Actualment desenvolupa diversos projectes de recerca centrats en identificar i explicar la divisió sexual del treball i la construcció de gènere entre les primeres societats neolítiques al centre d’Europa.